

Ko sem ukrenil potrebno, da ji olajšam nekoliko njeno mučno stanje, poslovil sem se z obljubo, da pridem drugi dan zopet . . .

In prišel sem — toda nje ni bilo več!

Po noči je — umrla . . .

Sel sem na pokopališče in našel «teto Lizo» v mrtvašnici, v borni, nepobarvani rakvi spečo večno spanje.

Zadovoljen mir ji je legel na obraz in ustnice so bile nabrane v smeh . . .

Spomin na njo pa živi še v meni, hvaležen spomin!

Vprašaj — — — —

Ah, ti dvomiš, da te ljubim,
Kakor mene ljubiš ti;
Gledí zvezdice na nebu,
V noči, ko njih svit žari.

Vprašaj jih po kom zdihujem
V senci mirt in kraj cipres,
In zakaj rosé tu često
Vročé solzé mi z očes.

Vprašaj vetrec nagajivi,
Ki se z laski mi igra;
Dih njegov ti lahko spriča,
Kaj sanjari glava ta.

Vprašaj ptice lahkokrile,
Ki poznajo našo vas,
In katerim v prejšnjih časih
Rad se družil moj je glas.

Vprašaj potok ta studeni,
Ki tu v strugi žubori:
V čegar srebrosvetle valčke
Tožno mi oko strmi.

A kaj vprašal bi zvezdice
In kaj ptice, vetrec, val,
Saj pogled ti moj goreči
Vso ljubezen bo izdal!

Zorana.

Roža.

Spisal prof. Julij plem. Kleinmayr.

Priroda je prozorišče, na katerem igra človek svojo ulogo. Priroda ga živi, hrani; ona je glavni predmet njegovih pozvedovanj; ona ga navdušuje po svoji lepoti in ga sili, da jo poslikuje. Priroda je razkritje božje in svojstvo, ki je v njej, govori jasno in javno naši duši. Zakaj bi se torej ne učili spoznavati je, zakaj bi je ne ljubili?

Smelo bi trdili, da ljubi vsak človek naravo, a vsakdo pač z drugega stališča. Marsikdo z ekonomičnega stališča, ker mu je izvor blagostanja, ker mu podaja sredstva za vžitek. Takim pripadajo materialisti, katerih je, žal, ogromna večina človeštva. Njih veselje do narave je le sebično; njih ljubav ni poetiška.

Prirodoznanec jo ljubi, ker jo opazuje, ker najde v njej zakone razvitku in razcvitu. Znanstveni njegov interes ni vedno združen s poetiškim.

Drugi ljudje jo ljubijo z moralnega stališča. Znani Brockes n. p. zasleduje v opisu vsake cvetke jedno moralo, jeden pouk, kakor v kakej basni. Jednako je to pri Rückert-u, če poje in govori o narodi, le da poučuje.

Zopet drugi jo ljubijo, ker jim podaja obilo slasti, obilne radosti; saj poje v tem smislu Wieland:

«Es geht doch, sagt mir, was ihr wollt,
Nichts über Wald- und Gartenleben!»

Najvzvišenejša pa je ljubezen z estetičnega stališča, kateremu pridevajo nekateri pesniki tudi religiozna čustva. Hamann pravi: «Najobsežnejše in najmanjše stvari v narodi so pomenljivi hieroglifi, ki nam kažejo mogočnost Gospodovo, ki je vstvaril zemljo in nebo» in Klopstock trdi: «Die Himmel erzählen die Ehre Gottes und die Veste verkünden seiner Hände Werk». Tudi Goethe je ljubil naravo, a on ni mož morale, ni uzor patriotizma in njegovi nazori so bili le panteistični.

Dokler bode živela poezija, živela bode tudi ljubezen do narave.

Ravno mi Slovenci imamo pesnike, veljake, ki so poznali, ljubili in razumevali naravo. Spomnimo se le tu Simon Jenka, katerega diči mimo ljubezni do človeškega srca in ljubezni k slovenski domovini — ljubezen k narodi. Pesnik in naroda sta si kakor brat in sestra, poznavajoča in razumevajoča se z mladih nog; vsak dih v narodi vidi in sliši; to mu sega v srcé, to opazuje s srcem, on piše in poje, kar mu srcé narekuje.

Poezija nam mora podati nazornost. Radi tega treba jej je v prvi vrsti konkretnih, stvarnih pojmov; čeravno se izogniti ne sme in ne more tudi abstraktnih, miselnih, ker jej ti še-le pomorejo k pravi svobodi.

Umetno posnemanje narave pa ni goló obnovenje ali reproduciranje. «Kar naroda ponudi, pravi Goethe, iz tega si le težko izberemo, česar želimo; kar pa vstvari umetnik, to je našim čutom umevno, užitno, zadostno, to nam krepi duševne moči ter jih izobrazuje in povzdiguje».

V prirodi pa imamo mimo človeka samega tudi v prvi vrsti živalstvo in rastlinstvo.

Slednjemu pripadajo cvetlice in jedno teh, to je «rožo» si hočemo ogledati v kratkih črticah. Ni mi namen opisati je in tudi ne naštevati vse one pregovore, ki se opirajo na to nežno cvetko; pač pa nam dovolé drage čitateljice, da spregovorimo prvo nekoliko o starem reku: «sub rosa dictum».

«Sub rosa» pomeni, kakor Brockhaus trdi toliko, kolikor «reči, zaupati komu kaj v tajnosti», «med štirimi očmi». Stari Germani so imeli baje navado, da so obesili rožo iznad stropa vrh mize, kjer so gostovali. Naznaniti so hoteli s tem, da se imajo pozabiti vsi tajni in netajni pogovori, naj so bili šaljivi, zbadljivi ali pa resni, kateri so se vršili med gostijo. V Meyerjevem velikem slovarju čitamo blizo jednako in to s pristavkom, da je bila to že starim Rimljanom navada. Slično Böttger in Heyse, ki pravita: «sub rosa = unter der Rose als Symbol der Verschwiegenheit; im Vertrauen, insgeheim».

Drugega menenja je Goethe, ko poje:

«Doch vertrau'n wir oft sub rosa — In der Musen stillen Hain»; to je po naše: «Mi pesniki radi zaupljivo govorimo «sub rosa» in razodevamo to v svojih «pesnih». V smislu njegovem pravi se toraj «sub rosa» toliko, kolikor «govoriti, pisati, peti v prilikah, podobah, prenosih». Morda se je takrat zmotil stari nemški mojster poetiške muze.

Roža, kraljica cvetic, «vrtnica», kakor jo imenujejo naši moderni pesniki in puristi, je gotovo spremenila tekom zgodovine prvotni pomen v simboličnem govoru.

Ko je bila razuzdanost, razkošje in mehkužno življenje v starem Rimu na vrhuncu, bil je tudi najbolj razširjen kult krasne rože. Pri nadobilnih pojedinah ni nikdar manjkalo rože, ki je bila cvetka boginje ljubezni. Venera namreč je obarvala rožo sè svojo lastno krvjo. Rimljani so pripovedovali: «Roža je bila prvotno bele barve. Nekoč jo je hotela vtrgati Venera in tedaj se je ona močno zbodla na trnji in njena kri je porudečila to cvetko».

Pri Rimljanih je bila za časa razuzdanosti v največji modi ljubav do rože. Nero n. p. je imel velikansko dvorano za pojedine. Stene so se na umeten način vrtile in zapored predstavljale letne čase. Mesto dežja pa je padala nebrojna množica lepih rož na cesarjeve goste. Kakor latinski pisatelj Suetonius piše, porabilo se je le za jedno tako večerjo v nakup rož nad 90.000 kron naše veljave!

Ko je nekikrat znana Egiptovska kraljica, krasna Kleopatra sprejela rimskega velikana Antonija, ukazala je, da se je ves tlak

glavne njene dvorane štiri čevlje visoko posul z rožami. Vrhu teh rož je bila dragocena tkanina, da se je lažje stopalo po teh predragocenih preprogah. Kaj je proti temu v italijanskih krogih novejši dobe navadni «ballo di fiori?»

Tako je postala v starem Rimu silovitih cesarjev nežna roža cvetlica vžitka in še le krščanstvo skušalo je podati jej drug simboličen pomen. Posvetila se je roža, kakor cvetka nedolžnosti, preblagi devici Mariji in še dandanes praznuje se n. p. dne 8. junija vsakega leta na Francozkem rožni praznik v Marijino čast.

Sveti Medard, pripoveduje se, je ustanovil v vasi Salency pri Noyon-u letno darilo 25 livres za najbolj čednostno deklico one vasi. Dotičnica je dobila pri tej priliki lep venec duhtečih rož in se je slavila kakor «rosière». Tako je postala roža znak nedolžnosti in čednosti. V marsikaterem smislu združila se je s cerkvenimi obredi in običaji.

Primeri v našem jeziku: «roža, roženkranc = rožni venec, moglek; rožni cvet = majnik; rožnice = slovestnosti cerkvene Marijinega meseca (Janežič) — Gartroža = Jungfraurose; roženkrienc = paternušter (Gutsman) in ružična svetkovina, vėnac od ružah, krunica, brojanice (Mažuranić).

Narodi evropski pa so rože tudi še potem častili kakor cvetke ljubezni. Svedočijo nam to srednjeveške poezije, n. pr. «Roman de la rose», «Flore e blanscheffur»,

V našem veku imenujejo jo nekateri pisatelji in pesniki indoevropski «kraljico cvetlic, simbol nedolžnosti, prijateljstva in tajnosti».

V Hammerjevi knjigi: «Rosetum Historiarum» leta 1654. beremo: «Nekateri so obesili nad mizo rožo in ko so se gostje napravili na odhod, naročili so jim, da naj ne zabijo, da je nad mizo bila roža.» Toraj «tajnost!» Ta pomen se je dandanes pri Evropecih nekoliko izgubil in ni več med narodi znan; morda tudi radi tega, ker je sploh le malo «prave tajnosti». Navada je sicer še, da se stavijo rože ne nad, temveč na mizo — a pomen prave tajnosti je v dobi elektricitete nekako otemnel.

Navada, o kateri Hammer piše v 17. stoletju, potrjuje pravilno razlago pregovora «sub rosa dictum». Navada je izginila — a pregovor je ostal in ni nikakor jednopomemben s francozkim «sous la fleur». Žal, da na veselicah, na prijateljskih zabavah, pri skupnem veselju, ne sedimo in ne govorimo več «sub rosa!»

Bodimo odkritosrčni in pripoznavajmo sami svoje slabosti! Možje vemo, da rujno vince večkrat pospešuje govor, da si sicer «peremo» jezik a on se razvozlja in pri taki priliki večkrat marsikatero po

vemo, o katerej bi bilo boljše, da jo zamolčimo. «Govori se, kar na jezik pride in hitro, prehitro pade kaka beseda — oj, ko bi le ostala «sub rosa!» a ona po bliskovo dirja v hišo, iz hiše na cesto, od tam na trg in kmalo je že vas, mesto, dežela polna in mimo tega jej priraste po poti marsikaj, da nastane »iz muhe slon».

Ljubezniva bralka ve gotovo, da tudi kava razvozlja pogovor, saj poje naš Prešeren:

«Draga, vem, kako pri tebi me opravljajo ženice,
Kak' si brusijo jezike in ti štejejo na prste
Pri kafeti, kar jih nisem, kar sem ljubil jih device!»

Čestita čitateljica, pomiri se radi teh Prešernovih besed, kajti one veljajo za leto 1833., ko jih je priobčil naš kralj lirike v «Čbelici» — sedaj pa štejemo leto 1899. po Kristu!

Resnično je vendar, da bi se človek tudi v jednacih slučajih moral brzdati, mojstrovati, moral bi premisliti, preden govori — a človek je človek in stara navada je, da se na sestankih govori, mnogo govori. Druge pomoči nam ni, nego nasvetovati: «Govorimo, a govorimo «sub rosa» in vse, kar smo govorili, bodi «sub rosa dictum».

Vrnimo se k «roži» in povejmo kaj govore naši slovenski pesniki o njej.

Oglejmo si v prvi vrsti našega Prešerna, o katerem poje Cegnar:

«Pesni prepeval je žale in mile
Od domovine nesrečnih sinov,
Od ljubezni, sladkosti in sile,
Ki umorila ves up je njegov».

Da, prav Prešeren Vas, drage domorodkinje, častno proslavlja, ko Vam, primerjajoč Vas roži, nazdravlja:

«Bog živi Vas Slovenke,
Prelepe, žlahtne rožice,
Ni take je mladenke,
Ko naše je krvi dekle!»

Svarilno pa povzdigne svoj glas ter jim veli, da je «roža njih mladost»

«Rožice cvetó vesele
Le ob času letne mlade.
... Leto pošlje piš in strele,
Lepo cvetje jim odpade».

in one obešajo glavice, ni mar jim več cvetet'. Tega menenja je on, ki pravi «več rož ne rase v polji, ko imam jaz misli, ki spé v ljubzenskih sanjah». Govoreč o «ženski zvestobi» pripoveduje, da je

mlad godec obračal svoje oči posebno rad po Miciki, županovi hčerki, kajti bila je «roža deklet» a na Mališmaren «gospa preoblečena» prišla je v cerkev, kjer jo je poročil mladi kancelir na godčevo žalost. Po dolgem potovanji vidi godec drugo lepo dekle, ki je bila kakor «rosna rožica», a tudi ona se odvrne od njega in se poroči z mladim mušketirjem.

Prešeren je odmenil roži prvo mesto, ko pravi: Dokler ne cvetě še roža, v časti so pri nas vijolice, zvončeki, marjetice... On sam je pa imel le malo «rožic», kajti v slovesu od mladosti bitko vzklikne: «Mladosti leta rodile so mi malo cvetja in še tega rož'ce so se koj osule!»

V sonetih svojih, ki so deloma posvečeni ljubezni, večkrat omenja drage mu rožice, tako: «Mokrocvetočē rož'ce poezije očitajo to, kar se v prsih skriva.» — «Kar rase rož na mladem nam Parnasu, izdihljeji, solze so jih rodile». — «Pesni rasejo moje neveselo, kakor rase zgodnja roža zapeljana, kateri preti slana». — «Roža zala je iz srca skoz' grob pognala».

Večkrat primerja stvar in predmet in povišuje na ta način nazornost; tako n. p. «odločeni so roži kratki dnovi, ki pride nanjo pomladanska slana, tako mladi deklici, ki jej gloda zgodnja rana srce». Spominjamo se tu nehotē nemškega pesnika Ernesta Schulzeja, ki je priobčil leta 1818. krasno, romantično pesen v treh spevih: «die bezauberte Rose.» Metamorfoza nežnega dekleta v rožo in anamorfoza krasne rože v ljubeznivo deklico sta dični misli vsej občirni pesni, v kateri dobimo vrstice:

«Und jene dort, nicht weiss ich, ob's die Rose,
Die sie erzog, ob'sie es selber ist,
Die schüchtern blüht und unter zartem Mose
Den Dorn verhehlt und doch ihn nie vergisst,
Die Liebliche, die zagend nur und lose
Der laue Hauch mit Geisterlippen küsst.»

Tudi Schulze-ju je prerano prestrigla smrt delavnost poetiško. Poizvedel je, nekaj dni pred smrtjo, da je prejel po Brockhaus-u razpisano častno darilo za svojo izvanredno delo, o katerem trdē nemški kritiki: «Diese Rose, diese zarte und duftige Blume wird in der deutschen Poesie unverwelklich bleiben» in katero delo je tudi naš Prešeren, klasik slovenski, z veseljem čital, kar se da dokazati iz «Krsta pri Savici».

Če pravi v tej «roži» Schulze:

«Ich, den so lang schon gleiche Schmerzen quälen,
Vermag es nicht, so Bittres zu erzählen» . . .

milo in v prepričanju vzdihuje Prešeren:

«Ak' prav uči me v revah skušnja moja,
Naj pevec drug vam srečo opisuje,
Ki ni, ko meni, mu veselje ptuje».

V mladostnih letih pa se je naš Prešeren vendar rad pošalil, kar vemo iz leta 1825. V «Zarujoveli deklici», najstarejši pesni njegovi, poklonjeni iz šale sošolcu — pravoslavcu dr. Jakobu Traunu na Dunaji, poje:

«V tridesetem dvičica,
Reva še samičica,
Je prebritko stokala,
Milo, milo jokala.»
Oj me, oj me, božica,
Sem cvela ko rožica!
Lahko b'la obdržala,
Lahko b'la obdržala,
Jaz neumna šlapica
Iz «Za zidom» Jakica!*)

Kakor je sploh razvidno, je bila našemu Prešernu «roža» prav priljubljena ter jo večkrat omenja v svojih poezijah.

Oglejmo si še nekatere druge naše pesnike z ozirom na «rože» in prepričajmo se, v kakem smislu jim je služila v pesniških proizvodih!
(Konec pride.)

Moja sreča.

Ledena zunaj burja brije
in sneg odeva dol in grič...
A v sobi mojej vigred klije,
preveva vonj tu vsak kotič...

Oj ti mamljivo južno cvetje!
Plod solnčnih italijanskih tal;
tu tebi toplo je zavetje,
tu ni ti domovine žal!...

Kako vas ljubim, vi cvetovi!
Skrbim, da vas ne stré vihar,
da vas ne zamore mrazovi...
Saj srca vernega ste dar!

Zato cvetite, zali cveti,
nikar še ne zvenite mi!...
Dokler vas vidim jaz cveteti:
življenje se mi lepo zdi!

Mokriška.

*) Dr. Jakob Traun, Traven, kasneje odvetnik v Mariboru in Celji, se je rodil 1802. v ulici «Za zidom» v Ljubljani. Napev tej pesni zložil Fr. Ozbič, v Kresu 1883.

muzikalnemu človeku, ki posluša po sili ob tem razmrcvarjenji idealno lepe skladbe. I Chopin trpi v tem oziru veliko nasilstva, ko se n. pr. igrajo njegove melanholične poezije polne mazurke à la Wiener-walzer.

Veliko je poklicanih, a malo izvoljenih. Nikjer to morda v toliko ne velja, kakor baš pri igranju na klavirju. To naj bi si tudi dobro premislila vsaka mati. Če pa njena hči nima naravnost izrecnega talenta za glasbo, če vse kaže, da ne bode nikdar več nego prav diletantska diletantka v najhujšem pomenu besede, naj je rajši ne sili h klavirju. Naj ji omisli rajši tamburico ali citre ali kako slično godalo, ki se izkaže bolj hvaležno nego klavir, na kojem le malokatera doseže resnih uspehov.

Danica.

Uveneli šopek.

Uvenel šopek tu ležiš,
usehli so ti pestri cveti.
Ti nem — pa glavno me učiš,
da vse minljivo je na sveti.

In vendar nauk tvoj je kriv:
Če mine vse, in vse preneha,
ljubezni ogenj bode živ,
naj žalost je ali uteha.

Pavel Dolenc.

Roža.

Spisal prof. Julij plem. Kleinmayr.
(Konec.)

Pravi simbol veselja bila je «roža» Antonu Martinu Slomšku, ki našteva v neki «Štajerski» tri rože — rastline in to: lilijo, katero primerja nedolžnosti, rožmarin, znamenje zvestobe, ker je zelen «od veka do veka» in «rožo v gartelnu», ki mu je «roža veselja».

V znamenje «slasti in solz» je «roža» Gregorčiču in Kastelcu. Prvi pravi, da naj nastane iz njegove tuge seme, ki porodi rožice in

«Deve zorne, dečki zali
Brali bodo rože te,
V kite bodo jih spravljali
Devali jih na srce».

V pesni: «Njega ni» poda deklica mladeniču, ki odhaja, cvetko lepo, ki je rastle v njenem vrtu. Plela je na vrtu rože, bila zadovoljna in pesni je pela — a sedaj ne poje več tako, kajti:

«Deva bleda, deva bleda,
Njega od nikoder ni!»

M. Kastelec poje o «vrtnici — roži»:

«Sem bitja podoba,
Od zibeli do groba,
Od zgoraj dišeča,
Od zdolej bodeča»...

in pravi, da izgubi naglo duh in vonjavo a trnje jej še ostane, iz česar izvaja pouk, da «slasti in solze v jedni kapljici spe.»

V drugi pesni pravi:

»Le poglej vrtnice,
Vseh cvetic kraljice,
Tak' dišeče, tak' lepé,
Kolkaj trnja obrodé!»

in v pesni «Zapeljani» pa poje:

«Slast, ime ti strašno-sladko,
Kako hitro rožice
Tvoj vihar izruje gladko
Pomori veselje vse!»

Pri obeh vidimo ob jednom simbol minljivosti, kakor nam to tudi kažejo nekatere pesni pri Funteku, Orožnu in Umeku.

Prvemu je v pesnih «dekličje ljubezni» roža znak minljivosti na svetu a ob jednom prave stanovitosti v ljubezni. Tako n. p.

«Roža moja, roža vela,
Oh, zakaj si mi zvenela,
Saj pred kratkim, kratkim časom
Bila si odeta s krasom?»

v kar sledi odgovor:

«Roža ti, tedaj razcvela,
Ko ljubav me je prevzela,
Ti si mrtva, a do groba
Cvela meni bo zvestoba!»

Da «vse mine», dokazuje V. Orožen z besedami:

„Kje je tista deklica,
V vrtu je sedela;
Lepa, kakor rožica,
Pesnice je pela“

in na drugem mestu:

«Če veter sovražni popiha,
Rožici glavo zavilha.»

Anton Umek — Okiški, ki se tudi večkrat spominja rože, pozdravlja jo v jedni pesni:

«Bodi mi zdrava,
Rožica zala,
V tihi samoti
Skriva te vrt!

a «vse na svetu hitro mine, veter razmeče rudeče cvetje in mile rožice ni več!»

Simbol tudi prave dekliške čistosti je roža A. M. Slomšku, ko poje:

«Ljubo jutro vsem deklicam njih nedolžnost razsvetli,
Ki so lepo ohranile rožo svoje čistosti.»

A kakor je roža lepa, zapeljiva, je tudi nevarna, kajti ona lahko rani človeško bitje, kar lepo izrazuje v alegorični svaritvi Holzapfel, ko poje:

«Ne mami se dosti
Mi, vótreč, z le tó,
Vrtnica zna zbstí
Te v srce hudo!»

Stanovitosti in udanosti v osodo pripisuje roži Fr. Cegnar pojoč:

«Kaj pa ti sama tukaj stojiš,
Cvetica krasna, cvetica mila!
V trnji bodečem kviško moliš
Belo obličje, pisana krila?»

v kar mu ona odgovori: «Mene ne miluj, temveč druge cvetlice, kajti rojena sem v trnji in v trnji ostanem.»

Simbol nedolžnosti in dekliške naivnosti vidimo v pesni Parapat-ovi, v kateri nam podaja alegorično sliko boja med rožo in med mladeničem. Konča jo z besedami:

«Prazne so prošnje
Rožice zale;
Dečkove roke
Smrt so ji dale.»

Sploh nas spominja Parapatova pesen «Rožica» Goethe-jeve jednačice «Heidenröslein», ki je nastala na podlagi slične, nemške narodne pesni, katero je zapisal Herder med prostim narodom ter jo priobčil leta 1773. in se odlikuje po posebni preprostosti in prirodnosti. Osoda rožice je komično — tragična in vzbuja naše sočutje.

Simbol prave, stanovitne kreposti, ki se nikdar ne omaja, je roža A. Umek-u, ko poje:

«Cvetela bode jedna roža še:
Krepost le vekomaj ne bo vsahnila,
Kreposti svete nevenljiv je cvet!»

Ne samo ljubezni, nedolžnosti, stanovitnosti, kreposti jo posvečuje naša umetna pesen, temveč tudi pravemu prijateljstvu, na kar je mislil Vodušek, ko je pel:

«Poznam jedno rož'co, prelepo cveti,
Najžlahtneje med drugimi ona diši,
Naj zalša človeka srebro in zlato,
Še lepše ga ona ozalšala bo.»

Tudi v starih letih, ko nam je vže glava osivela, spomnimo se rožice mladih dni. Ona nas zopet omladi, kar je lepó označil Jože Cimperman, ko je pel:

«Solza še velemu starcu se utrne,
Ko rožne milosti zástor odgrne,
In ko se prikaže iz dalje v svetlosti
Ljubezen prva srečne mladosti».

Jednako misli Lujiza Pesjakova, ko pravi, da hoče unučiča, ko dojde poletje, peljati na vrt, da si ogleda in v spomin vtrga prvo krasno rožico. «Rožice trgati» je sploh navada narodu, kar nam priča marsikatera umetna in narodna pesen. Fr. Zakrajšek poje:

«Ko trgaš za mene,
Ne pusti nobene,
Pri smrtni postelji naj spomlad cveti!»

Primerja jo pa tudi naša pesen v krščanskem smislu devici Mariji, za kar imamo mnogo dokazov v naših cerkvenih pesmaricah. Tu omenimo le pesem Hitzingerjevo, v kateri beremo:

«Da pride Jezus, kralj močan,
S presveto svojo materjo,
Z Marijo, rožo zvoljeno.»

Anton Umek primerja sv. cerkev z rožo, ko podaja pesen v spomin župne cerkve v Boštanji, posvečene 3. mal. srpana 1897. V poslednji kitici:

„Ta roža je Boštanjska cerkev sama,
Ki posvečena Križu svetemu,
Preblaga je nevesta Jezusova
In stala bode ondi v čast Bogu.“

Da je bila roža tribut in častno darilo umetnosti, nam pripoveduje pesen: «Pevčeva kletev» ali «Pevčev urot», katero sta prevela J. Koseski in Fr. Cegnar. V dvorano stopita dva pevca in prepevata ljubezen, nekdanji zlati čas, svobodo in junaštvo, zvestobe blesk in kras» in kraljica, kakor pravi Koseski: «z nedra rožo vzame, jo brsne pevcu tje» ali pa Uhland: «Jugend, Liebe, Völkerglück, Freiheit, Männerwürde, Treu' und Heiligkeit» — «Sie wirft den Sängern nieder die Rose von ihrer Brust».

Cegnar je to poslovenil:

«Kraljica znad prs podari nežno cvetico pevcema», v kar se ljubosumni kralj, ki ne pozna vrednosti petja in umetnosti, razjezi in usmrti mladega pevca.

„Mi ljud sta zapeljala, še ženo hočeta?
Zavpije kralj togotni, od jeze trepeta.“

Roža je bila tu tribut umetnosti. Ona pomenja ob jednom veselje in tugo. Kraljica se skaže hvaležna ne po zlatih in srebrnih

darilih, temveč po preprosti a pomenljivi roži, ki je veljala v dar pesni, petju — a nikakor ne pevcu. Kralj, materijalist, kateremu je bilo «čelo mračno, obraz kamnit, kojemu je bila misel groza, oko črt, bodeča šiba jezik, njegovo pismo smrt» ni mogel spoznati idealnega daru za pesem.

Ogledali smo si toraj vsaj nekoliko našo slovensko umetno pesen z ozirom na rožo in videli, da jo čestokrat rabijo naši pesniki v raznih simbolih.

Kako pa naša narodna pesen? Tudi njej je zelo priljubljena krasna roža, v kar nam naj svedočijo nekatere primere.

Veselje sploh do rož je našemu rodu lastno, kar kaže pesen:

„Vse je veselo,
Ker rožce cvetó.“

ali pa:

„Stoji mi, stoji vrtec lép,
Je z rožami nasajen.“

in koroško-narodna:

„Koj pridi, koj gvišno,
Boš vidiv saj sam,
Kaj jez za 'ne rožce
V gartelni 'mam.“

Ljubi pa posebno rudečo rožo, mimo tega jej je rumena vrtnica znamenje nevernosti:

„Plejem rože rumene
In sem žalostna.“

Ko ni bilo prave ljubezni, rože niso cvetele — a ko je prisijala resnična ljubezen, pričele so cvesti rožice v pravi znak udanosti. Tako povprašuje hčerka skrbnega očeta:

„Oj, moj lubi oče,
Al' že rože cvetó?“

Na kar on odgovori:

„Ja, ja, ja — so cvéle,
Pa so že ocvele!

in to, ko še ni bilo pravega snubača, a ko se ta prikaže, vpraša njega samega brhka deklica:

„O, moj lubi dragi,
Al' že rože cvetó?“

in on na to:

„Ja, ja, ja — že cvetó,
Zdaj najlepše cvetó!“

Žalost izrazuje se lepo v pesni ilirski:

„Razumevaš, bratec,
Kaj so kaplje one,
Ktere zjutraj gledaš
V oku rožne krone? —
Kapljice le te so
Naše solze vroče!“

Žalost radi minljivosti vidimo pri doletni deklici, katero nam slika narodna kitica:

„Dekle po vrtu šetalo,
Z rožicami se kregalo :
Čemu tak hitro rasete,
Mi srce moje žalite!“

Veneče cvetke vsiljujejo dekletu britke misli o nestalnosti, ko poje:

„Vse rože bom potrgala
Za lep'ga moj'ga ljubega,
Ki ga bom zapustila.“

Lepe primere podaja nam narodna pesen v mnogih slučajih, tako n. p.:

„Marinka iz cirkve gre,
Kak roža, rožmarin.“

in v koroško-narodni:

„Jc bwa tenka ko konopwa,
Redeča kakoi gartroža,
Bjewa ko makow cvjet,
Sam Bog te zvolio na te svjet!“

«Trgati rožice» je sploh priljubljena, zelo poetiška podoba narodni pesni evropski, na kar je vže opozoril Herder, a tudi naša pesen se večkrat spominja te navade n. p.:

•Oj nocoj sem jaz sanjala,
Da sem rožec trgala,
Ven'c iz rožic sem spletala,
In na ljub'ga čakala.»

ali pa:

«V gartelni rasejo rože lepé,
Lepe redeče ino rumene ;
Dekle, natrgaj mi jih!»

potem:

«Vse rože bom potrgala
Za lep'ga moj'ga ljubega».

Rožice se darujejo, kakor pravi pesen:

„Mi vam, oče, darujemo
Z ednoj rdečoj gatrožoj“.

a vzrasejo tudi iz gomile:

„Z njegovega groba je zrasla
Lepa roža, gatroža“.

Kakor piše Oroslav Caf pomeni v narodni pesni večkrat tudi gatroža «Marijo devico». —

V neki češki narodni pesni pripoveduje se, da je v gaji razcvetela roža, katero želi utrgati lepa Alenka, a ona se zaplete med trnje, katero jo pobode in pristavi:

„Uči se iz tega, deklé!
Roža rujne zarje,
Uči se od ostrá trnja:
Kak se roža varje!“

V srbski narodni pa slišimo:

„Vse bi rože tamkaj pobrala,
Pa vodo iz rož bi izcedila,
Vsako jutro se z vodo umivala!“

V prvi vidimo lepo, krasno poezijo, v drugi pa tudi Jugoslovanom znano pridobitev «rožne vode».

Večkrat imenuje narodna pesen mimo rože tudi rožmarin, «ros marinus, roža morska», katero rastlino večkrat tudi «ptujo» imenuje. Včasih jej daje mimo «domače rože» pridevek «nemški», kar je vsakakor čudno, ker je baje rožmarin z juga proti severu prišel in še dandanes v jugu prav obilno in mogočno rase.

Tako čitamo v slovenski narodni pesni:

„Zelen pušlec ima
Z rožmarina nemškega
Z nagelna erdečega“.

in zopet na drugem mestu:

„Po vrtu je špancierala
Pa rožice nabirala,
Da si bo pušlje delala
Iz rožmarina nemškega
In nageljna rdečega“.

Rožmarin je, kakor simbol zveste ljubezni zaljubljenim najdražja cvetlica ne le v nas Slovencih, ampak daleč po svetu slovanskem, kakor to dokazuje Pr. Sobotka leta 1879. v knjigi: «Roslinstvo a jeho vyznam v národních písniích slovanských».

V narodni pesni Pohorski na Štajerskem pomeni «najgelnov cvet» nebeške angele, «roženkraut» troštarja sv. duha; «rožmarin» je Jezus Marijin sin; «gartroža» Marija devica. (Caf. Vraz. zapuščina XII. 35.)

V daljši pesni narodni, katero je leta 1844. zapisal J. Caf, čitamo tudi te-le vrstice:

„... vrtec ograjen,
Noter hodijo devie tri.
Prva je trgala makov cvet,
Druga je trgala najgelnov cvet,
Tretja je trgala rožmarin.
Prva je rodila Jožefa,
Druga je rodila Johaneza,
Tretja je rodila Jezusa“.

V Pavlovcih na Štajerskem na novega leta dan vstajajo zgodaj dekleta in hité po vodo. Katera prej pride, vrže rožmarinov šopek v studenec, da bi ložje dobila moža.

Priljubljen pa ie, ker je vedno zelen in ohrani svojo vonjavo, saj pravi pesen:

„Rožmarin ima svoj duh,
Naj bo zelen al' pa suh.

On se ohrani delj časa in je primerno darilo tudi pri daljšem odhodu. Štajerska narodna pesen poje:

„Delaj, delaj, ljubu pušlic,
Mojej rajši žalostni! —
Jaz bom ti ga napravila
Z rožmarina zelenega,
S fajgelna ardečega“.

Novinec prejel je «z belo nitjo poviti» in s «pantelni» povezani «pušlic» ter šel k vojakom, kjer so ga vprašali: «Kde pa 'maš ti tvojo ljubo, da tak lepi pušlec 'maš?» Na kar on:

„Ne na Koroškem, ne na Kranjskem,
Al na malem Štajari.“

A s časom vse preide in tako tudi rožmarin vene, da zveni. Ker je ljuba uže v hladni zemlji, vpraša pesnik:

„Oj rožmarin, oj rožmarin,
Tako zelen, dišeč,
Rastoč v višavi vaških lin
Sameč in pa veneč!“

na kar v britki žalosti on sam odgovori:

„Le veni, veni rožmarin!
S teboj sem — njo — kropil.“ — —

Tako zvene tekom časa vse, kajti nekaljenega veselja v življenji ni bilo danega ne zemeljski hčerki, ne zemeljskemu sinu.

Sklenivši borne svoje črtice o roži, prosim te, ljuba bralka, «ne zameri», da se tudi jaz «v trôp, ki se poti in trudi in ledino orje» naše dične «Slovenke» «vriniti želim» in ne vsklikni: «Kaj pa je tebe» treba bilo? — vse drugo: «sub rosa!»

TRST, meseca marca 1899.

